

Ryszard Eugeniusz Dominiuk

Uniwersytet w Białymstoku

e-mail: ryszard.54@wp.pl

ORCID: 0000-0002-9943-4532

DOI: 10.15290/mhi.2020.19.02.09

Korupcja w ujęciu historycznym i współczesnym. Pojęcie zachowania korupcyjnego na tle art. 229 k.k.

ABSTRAKT

Problematyka zachowań korupcyjnych stanowi wyzwanie naszych czasów. Społeczeństwo jest świadome, że walka z korupcją jest niezwykle trudna, a próba eliminacji tego zjawiska wydaje się niemożliwa do realizacji. Korupcja zyskuje swoich zwolenników przez nieprawidłowe postrzeganie realiów otaczającego nas świata. Ograniczenie korupcji to skomplikowany proces sięgający do psychologicznych motywacji i pobudek uczestniczących w tym procederze. Wydaje się, że już podnoszenie świadomości na temat korupcji to połowa sukcesu, do pełnego sukcesu konieczna jest zmiana postawy człowieka, szczególnie młodego, wobec tego patologicznego zjawiska. Jak wskazują badania, istotnym elementem ograniczania korupcji jest podejmowanie działań o charakterze edukacyjnym. Prewencja związana jest także z psychologią zachowań jednostek, tym bardziej, iż ten rodzaj przestępstw może być popełniony w układzie bezpośrednim, jak i pośrednim. Człowiek zawsze dąży do odnoszenia sukcesów, korupcja jest tym elementem, który pozornie wydaje się sprzyjającym. Korupcja zaczyna się od przyjmowania drobnych upominków. Uczestnicząc w takim obdarowaniu przestajemy być bezstronnym i obiektywnym. W świetle art. 229 k.k. zachowanie korupcyjne dotyczy podmiotu, który aktywnie przejmuje rolę strony aktywnej. W tym zakresie nieprawidłowo postrzegany jest jako osoba przedsiębiorcza. Mając na uwadze trudności w ustaleniu poszkodowanego w tym układzie, podmiot przejmujący aktywną inicjatywę korupcyjną nie przewiduje skutków swojego działania. Uznaje je za prawidłowe. Racjonalnie wydaje się, iż sukcesem w walce z korupcją jest powiązanie aspektu prawnego z psychologicznym. Doskonałość w regulacji prawnej winna być uzupełniana stałą analizą psychologiczną zachowań korupcyjnych.

ABSTRACT

Corruption in historical and contemporary terms. The concept of corrupt behavior against the background of Article 229 of the Polish Penal Code

The problematic aspects of corruptive behaviors have proven to be quite a challenge for modern times. Society is mostly aware that the fight against corruption is difficult, and elimination of this phenomenon seems impossible. Corruption spreads its influence due to incorrect perception of surrounding reality. Limiting corruption is a complicated process reaching for psychological incentives and motives of people participating in this operation. It is said that just raising awareness about corruption is half of the success, but to achieve full "victory" it is necessary to change the attitude of people, especially youth, on the subject of this pathological phenomenon. As studies show, the essential element on limiting the corruption is to partake the educative actions. Prevention is also connected to the psychology of human behavior, all the more, that this type of criminal activity can be committed directly and indirectly. Humans always try to achieve success, and corruption is this element, which on the surface seems beneficial. It starts from receiving small souvenirs. By taking part in such activity people become less neutral and objective. In the light of art. 229 k.k. corruptive behavior affects the subject, which actively takes the role of active party. In this manner such person is perceived as entrepreneurial. Considering the difficulties in determination of victim in such agreement, subject willing to take the active corruptive initiative, does not foresee the consequences of its behavior. It is considered as correct. Rationally speaking realizing the connection between legal and psychological aspect is considered a milestone in the fight against corruption. The perfection in legal regulation should be constantly supplemented with psychological analysis of corruptive behaviors.

Słowa kluczowe: przestępczość, korupcja, sprzedajność, przekupstwo, zachowanie człowieka

Key words: crime, corruption, venality, bribe, human behavior

Wprowadzenie

Korupcja stanowi współcześnie powszechny na całym świecie problem społeczny, gospodarczy i polityczny¹. W znaczeniu powszechnym przez korupcję rozumie się zafałszowanie jakiegoś stanu postrzeganego jako idealny i etycznie

¹ A. Kamiński, *Korupcja w warunkach postkomunistycznych przemian ustrojowych: podejście instytucjonalne*, [w:] *Współczesne społeczeństwo polskie. Dynamika zmian*, red. J. Wasilewski, Warszawa 2006, s. 366-368.

dobry. Występuje z różnym nasileniem i dynamiką w poszczególnych krajach, a jej rozmiar uzależniony jest w dużej mierze od społecznego przyzwolenia na zachowania nieetyczne. Obejmuje ona różnorodne ludzkie zachowania do jakich w odniesieniu do przestępczości zaliczymy: łapownictwo bierne i czynne tj. sprzedajność i przekupstwo, kradzież, oszustwa i nadużycia zawodowe oraz niekaralne formy korupcji takie, jak np. klientelizm, kumoterstwo (protekcję) czy nepotyzm². Za prawidłowe należy uznać twierdzenie, iż poprawność międzyludzkich relacji wyraża się w szacunku wobec każdego człowieka oraz poszanowaniu jego praw. Korupcja przeczy tej zasadzie, stanowi formę deformowania osobowej godności człowieka³. W języku polskim korupcja uznawana jest za „odpłatne podejmowanie decyzji (przede wszystkim, choć nie wyłącznie) w urzędach publicznych lub takie wpływanie na decyzje, które jest korzystne dla płacącego”⁴. Potocznie jest utożsamiana głównie z przekupstwem, chociaż niewątpliwie korupcja dotyczy również w znaczącej mierze problematyki urzędniczej „sprzedajności”⁵. Indywidualny przedmiot ochrony na gruncie przestępstwa przekupstwa jest taki sam jak w przypadku sprzedajności⁶. Podobnie wskazuje podstawowa definicja korupcji zawarta w *Encyklopedii PWN* „przyjmowanie łapówek przez urzędników lub funkcjonariuszy, w prawie polskim przestępstwo polegające na przyjmowaniu (łapownictwo bierne, czyli sprzedajność) korzyści majątkowej lub osobistej (albo ich obietnicy) przez funkcjonariuszy publicznych lub też na udzieleniu ich (łapownictwo czynne, czyli przekupstwo)”. Korupcja stała się dziś fenomenem złożonym i wieloaspektowym, przyjmującym liczne formy i postacie. Określenie w kategoriach definicji uwzględniającej jej kompletność i tożsamość wydaje się w obecnych czasach niemożliwe.

Korupcja w ujęciu historycznym

Jak wskazuje literatura zachowania korupcyjne nękają ludzkość od najdawniejszych czasów organizującego się życia w różnych społeczeństwach, niezależnie od funkcjonującego systemu politycznego, społecznego czy gospodarczego. Trudno jest jednoznacznie wskazać źródło pochodzenia terminu „korupcja”. Wiele źródeł wskazuje, iż sam termin korupcja wywodzi się od łacińskiego słowa *corrumpere* oznaczającego „łamać”, bądź „szkodzić”. Natomiast inne źródła

² M. Jarosz, *Władza. Przywileje. Korupcja*, Warszawa 2004, s. 147-148.

³ J. Zabielski, *Fenomen współczesnej korupcji i jej etyczna ocena*, Białystok 2004, s. 5.

⁴ A. Dylus, A. Rudowski, M. Zaborski, *Korupcja: oblicza, uwarunkowania, przeciwdziałanie*, Wrocław 2006, s. 90 i nast.

⁵ J. Mariański, *Korupcja jako problem społeczny w Polsce w świetle badań socjologicznych*, [w:] *Korupcja: problem społeczno-moralny*, red. A. Marcol, Opole 1992, s. 9-45.

⁶ R. Zawłocki, O. Górniok, [w:] *Kodeks karny, Część szczególna*, t. 2, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010, s. 91.

wskazują, iż termin „korupcja” pochodzi o angielskiego słowa *corruption* oznaczającego „zniszczenie” lub „demoralizację”⁷. Dante Alighieri w najgłębszych partiach piekła umieszcza lichwiarzy, pochlebców i różnych oszustów, traktując ich czyny jako wykroczenia przeciw prawu natury⁸.

Przemysław Palka oraz wiele innych źródeł archeologicznych prezentuje twierdzenie, iż korupcja obecna była już w najstarszych pisanych prawach świata, czyli np. w prawie sumeryjskim (około 2350 r. p.n.e.)⁹. Jak wskazuje ten autor Sumerowie tworzyli jedną z najstarszych na świecie cywilizacji. Ich prawo stanowi wielki dorobek cywilizacji Starożytniej Mezopotamii. Jak dowiadujemy się z opisów badaczy, Sumerowie nie tylko mieli problemy z płaceniem podatków, ale w szczególności na porządku dziennym w państwie była korupcja¹⁰.

O korupcji jest mowa również w *Biblii*, kiedy to Bóg poucza Mojżesza tymi słowami: „nie będziesz ulegał przekupstwu, bo ono zaślepia mędrca i fałszuje słowa sprawiedliwego”¹¹. Ponadto w *Starym Testamencie* spotykamy liczne opisy zachowań ludzi usiłujących nieuczciwie bogacić się¹². Prorok Micheasz stwierdza: „biada tym, którzy planują nieprawości (...) gdy pożądamy pól, zagarniamy je, gdy domów – to je zabierają, biorą w niewolę męża z jego domem, człowieka z jego dziedzictwem” (Micheasz 2, 1-2)¹³. Takim wykroczeniem sprzeciwia się całe prawodawstwo Starego Przymierza, piętnując zwłaszcza różne rodzaje lichwy i chciwość jako czyny będące w sprzeczności z miłością bliźniego, a zwłaszcza ludzi ubogich¹⁴. Taka pożyteczność dóbr „doprowadza sprzedawcę, tak często nieuczciwego (Syrach 26, 29-27,2) do fałszowania wagi, do wyciągania pieniądza w każdej sytuacji (Amos 8, 5n), człowieka bogatego – do wymuszania okupu, zagarniania majątków (Izajasz 5, 8; Micheasz 2, 2,9; por. 3 Krl¹⁵ 21), do wykorzystywania biednych (Nehemiasz 5, 1-5; por. 4 Krl 4, 1; Amos 2,6), nawet przez odmawianie im zapłaty za pracę (Jeremiasz 22, 13), rządcę i sędziego – do wymuszania łapówek (Izajasz 33, 15; Micheasz 3, 11; Prz¹⁶ 28, 16) za łamanie

7 B. Kurzępa, *Kilka uwag o korupcji*, „Prokurator” 2000, nr 4, s. 17.

8 Dante opisując różne kręgi piekła stwierdza: „Ostatni owych jeno więzów tyczy / Których natura na ludzi nakłada, / Przeło się kołem drugim ograniczy / Oblud, złodziejstwa i symonii zdrada; / Tu więc pochlebcy, fałszerze, znachorzy, / Rufini, szachry i inna szkarada”. Dante, *Boska Komedia. Piekło*, Pieśń XI, 55-58, tłum. E. Porębowicz, Warszawa 1959.

9 P. Palka, *Sprzedajne nadużycie funkcji publicznej. Studium z prawa karnego*, Olsztyn 2011, s. 59-67.

10 M. Bielicki, *Zapomniany świat Sumerów*, Warszawa 1966, s. 41 i n.

11 A. Tkacz, *Integracja RP z Unią Europejską. Zadania Straży Granicznej*, Kętrzyn 2000, s. 13.

12 G. Witaszek, *Biblijne podstawy własności prywatnej*, [w:] *Życie społeczne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin 1998, s. 32.

13 *Biblia Tysiąclecia – Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2019.

14 K. Pilarczyk, *Ewangelia i Dzieje Apostolskie św. Łukasza – bibliografia publikacji w Polsce za lata 1945–1985*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 39 (1986) 6, s. 504-530.

15 *Pierwsza Księga Królewska*.

16 *Księga Przysłów*.

prawa (Izajasz 1, 23; 5, 23; Micheasz 7,3; 1 Samuel 8, 3)¹⁷. Do znanych z *Biblii* osób, które ucierpiały z powodu skorumpowanych rzymskich urzędników zaliczyć należy Świętego Pawła¹⁸. *Dzieje Apostolskie* wspominają, że po skończonym przesłuchaniu apostoła chciwy namiestnik imieniem Feliks uznawał go wprawdzie za niewinnego, ale długo zwlekał z wydaniem ostatecznego wyroku, spodziewając się od niego pieniędzy za uwolnienie¹⁹. *Biblia* podaje sporo przykładów korumpowania osób publicznych²⁰. Ciekawe wydają się być zwierzenia proroka Samuela, który w swojej księdze utrzymywał, że w trakcie pełnienia urzędu powstrzymywał się od przyjmowania różnorodnych prezentów²¹. Powołane teksty jednoznacznie wskazują, iż korupcja w czasach biblijnych w aspekcie ziemskim jawiła się jako nader częsty sposób rozwiązywania swoich spraw i na dodatek mający społeczne przyzwolenie. Prawdopodobnie było to wynikiem braku świadomości problematyki, szkodliwości oraz skali tego zjawiska. Analiza tekstów biblijnych wskazuje, iż łapówkarstwo urzędnicze stanowiło „ponadczasowe” przestępstwo urzędnicze występujące jako niemal „normalne” zjawisko w przestrzeni publicznej²². Jedynie w wymiarze moralnym urastało do rangi grzechu społecznego²³.

Pierwsze regulacje dotyczące działań przeciwko korupcji znalazły się już w prawie rzymskim, staroizraelskim, czy aktach normatywnych despotii wschodnich. Już ponad dwa tysiące lat temu zjawisko to opisywał w swym dziele *Arthashastra* hinduski minister Kautilya²⁴.

W Atenach w czasach starożytnej Grecji, normy prawne podkreślały, iż sprawowanie urzędu nie może być wykorzystywane w celach prywatnych. W świetle tych regulacji sędziowie bezwzględnie powinni głosować zgodnie z prawem, bez stronnictwa, po wysłuchaniu obydwu stron i co najważniejsze – bez łapówek. Rzeczywistość niewątpliwie odbiegała od przyjętych wzorców. Nierzadko przekupstwem wpływano na oskarżycieli, świadków, a nawet sędziów. W samych Atenach działali tak zwani sykofanci. Byli to półprofesjonalni oskarżyciele, którzy pozywali, bądź też grozili pozwaniem przed sąd. Celem

¹⁷ P. Ternant, *Chciwość*, [w:] *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Leon-Dufour, tłum. i opr. K. Romaniuk, Poznań 1990, s. 116.

¹⁸ S. Bastianel, L. Di Pinto, *Biblijne podstawy etyki*, Kraków 1994, s. 29 i n.

¹⁹ *Dzieje Apostolskie*, por. Dz. 24, 22-26.

²⁰ W. Lohn, *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie pol. Jakuba Wujka*, Kraków 1989.

²¹ *Ilustrowany przewodnik po Biblii*, Warszawa 2003, s. 156-166.

²² P. Ternant, *Chciwość*, [w:] *Słownik teologii ...*, s. 116.

²³ R. Mierzwiński, *Korupcja jako problem społeczno-moralny w polskiej literaturze przedmiotu okresu posoborowego*, Warszawa 2002, s. 13-14.

²⁴ J. Zabielski, *Fenomen współczesnej korupcji...*, s. 5.

takiego szantażu było uzyskanie korzyści materialnych w zamian za cofnięcie skargi. Codziennością stało się to, że o przekupstwo i sprzeniewierzenie powierzonych funduszy państwowych oskarżano wielu polityków. Korupcji w tamtym okresie sprzyjał fakt braku oficjalnych wynagrodzeń. Przyczyniało się to do tego, że w zamian za rozmaite przysługi przyjmowano pieniądze, niezbędne do prowadzenia akcji politycznych.

Z kolei w starożytnym Rzymie łapownictwo krzewiąc się bujnie w sądownictwie doprowadzało do podważania jego majestatu do tego stopnia, że wielu Rzymian twierdziło wręcz *Omnia Romae cum pretio*²⁵. Wyrażało to powszechną aprobatę zachowań korupcyjnych obywateli²⁶. Jak wskazuje literatura istotnym czynnikiem korupcjogennym w republice rzymskiej był zdecydowanie klientelizm, który tworzył wyjątkowo rozbudowaną sieć powiązań pomiędzy patronami a klientami²⁷. Poprzez tę sieć powiązań z klientami patroni w łatwy sposób zapewniali sobie ogromny wpływ na życie polityczne Rzymu²⁸. W ustalonym okresie klienci dostarczali swemu patronowi poparcie polityczne, oczekując w zamian spłacenia pewnego rodzaju „długu” w czasie sprawowania przez patrona kadencji urzędniczej²⁹. Nagminnie stawało się mianowanie miejscowych urzędników, przyznawanie godności, tytułów i zaszczytów w zamian za podarowaną namiestnikowi gotówkę³⁰.

Korupcja znalazła również swoje oblicze w sięgającej XIV w. historii impeachmentu, czyli oskarżenia o uchybienie godności urzędu³¹. Literatura wskazuje pierwszy uznany przez doktrynę przypadek zastosowania tej procedury jako owoc obrad angielskiego parlamentu z 1376 r., który dotyczył Williama IV barona Latimera, bliskiego współpracownika króla Edwarda III. Zarzuty dotyczyły poddaniu za łapówki armii francuskiej zamku w Bercherel i St. Sauveur oraz przyjmowania łapówek od przejętych statków wroga³².

Skala korupcji w XIX-wiecznym Imperium Rosyjskim była zatrważająca³³. W Rosji carskiej nie sposób wskazać środowiska, grupy zawodowej czy regionu, o którym dałoby się powiedzieć, że nie był objęty korupcją. Przesiąknięta była

²⁵ W Rzymie wszystko jest do kupienia.

²⁶ M. Jaczynowska, M. Pawlak, *Starożytny Rzym*, Warszawa 2008, s. 89 i nast.

²⁷ G. Alföldy, *Historia społeczna Starożytnego Rzymu*, Poznań 2003, s. 78-80.

²⁸ T. Łoposzko, *Historia społeczna starożytnego Rzymu*, Warszawa 1987, s. 58.

²⁹ *Rzymskie prawo publiczne*, red. Jurewicz i in., Olsztyn 2011, s. 177-178.

³⁰ Namiestnik posiadał w danej prowincji władzę absolutną. Podlegały mu sprawy wojska, finansów, administracji i jurysdykcji, co dawało mu wiele okazji do nadużyć.

³¹ Centralne Biuro Antykorupcyjne, *Korupcja na przestrzeni wieków*, Warszawa 2012, s. 7.

³² F. Thompson, *A Short History of Parliament 1295-1642*, St. Paul 1953, s. 107.

³³ A. Miszańska, *Homo sovieticus w świecie kapitalizmu*, „Kultura i Społeczeństwo” 1998, nr 4, s. 72-74.

armia, policja, urzędnicy państwowi³⁴. Łapówek oczekiwali wszyscy, od zwykłych nauczycieli i duchownych po ministrów i sędziów³⁵. System zbiurokratyzowanej władzy polityczno-ekonomicznej wzmocnił, zakorzenioną w tradycji rosyjskiej korupcję, nadając jej nowe formy i status naturalności³⁶. Korupcja mogła się rozwijać, gdyż w historii narodowej Rosjan dominowała postawa bierności i posłuszeństwa wobec władzy politycznej, a ta nie negowała korupcyjnych zachowań w istotny sposób³⁷. W państwie autokratycznym korupcję inaczej oceniano niż w państwie demokratycznym.

Niewątpliwie również na ziemiach polskich korupcja znana jest od najdawniejszych czasów³⁸. Wielu autorów wskazuje, iż trudno dziś ocenić jak bardzo była powszechna w staropolskim wymiarze sprawiedliwości. Należy przypuszczać, iż na pewno surowo ją potępiano, ale niewątpliwie była ona udomowiona w systemie politycznym i gospodarczym. W czasach saskich najbardziej przesiąknięci korupcją byli najbogatsi obywatele. Na sprawiedliwość mogli liczyć procesujący się ubodzy, o ile żadna ze stron nie dała łapówki a już na pewno sprawa w istotny sposób nie zagrażała interesom możnych. Przekupnych sędziów uznawano za bezkarnych³⁹. Szerzyło się bezprawie przyjmując, że jedyną karą w tamtym okresie za nieuczciwość były wyrzuty sumienia⁴⁰. Korupcyjne zachowania obywateli w znacznie mniejszym stopniu występowały również w odrodzonej Polsce⁴¹. Jak wskazuje literatura, problem szczególnie nasilił się w okresie międzywojennym w latach 1923-25. Wówczas to wielu odpowiedzialnych za reguły ustawodawcze posłów wykorzystywało swoje funkcje jako okazję do powiększenia majątku. Jeżeli nie w każdym, to w wielu urzędach można było spotkać „natrętów z Sejmu”. Żądali oni poza kolejnością załatwienia ich spraw osobistych lub ważnych dla ich partii (organizacji).

Kolejny okres to II wojna światowa i okupacja. Z uwagi na panującą sytuację korupcją byli przesiąknięci praktycznie wszyscy⁴². Choć za przestępstwa te groziła kara śmierci, zachowania korupcyjne stały się jedyną szansą zapewnienia minimalnych warunków egzystencji, nierzadko też pozostania przy życiu.

34 J. Zabielski, *Ludzie sumienia – problem i wezwanie naszych czasów*, „Collectanea Theologica” 1997, 67, nr 3, s. 149-155.

35 A. Chwalba, *Imperium korupcji w Rosji i w Królestwie Polskim w latach 1861–1917*, Kraków 2006, s. 34 i nast.

36 R. Wesson, *System komunistyczny – kierunki zmian*, [w:] *Władza i polityka. Wybór tekstów ze współczesnej politologii zachodniej*, red. M. Ankwic, Warszawa 1988, s. 260.

37 U. Bronfenbrenner, *Dwa światy wychowania. USA i ZSRR*, Warszawa 1988, s. 50-52.

38 H. Borowski, *Zjawisko wyjątkowo zaraźliwe*, „Res Humana” 2006, nr 3-4, s. 12 i nast.

39 A. Dylus, *Gospodarka. Moralność. Chrześcijaństwo*, Warszawa 1994, s. 147.

40 G. Makowski, *Korupcja jako problem społeczny*, Warszawa 2008, s. 14-16.

41 N. Davies, *Orzeł Biały. Czerwona Gwiazda. Wojna polsko-bolszewicka 1919–1920*, tłum. A. Pawelec, Kraków 1997, s. 40 i nast.

42 K. Szcząska, *Z dziejów korupcji*, „Prawo i Życie” 1999, nr 8, s. 66-69.

Łapówka niejednokrotnie decydowała o życiu lub śmierci. Z przekazów ustnych dowiadujemy się, iż „uwolnienie z rąk Gestapo kosztowało podobno 10 tysięcy złotych, przy przeciętnej pensji w wysokości 11.250,00 zł. urzędnika polskiego”. Zatem „łapówki” były na porządku dziennym. Dzięki korupcji, konaszantom z wrogiem, wykorzystywaniu specyficznej sytuacji gospodarczej wielu obywateli żyło w luksusie i dorobiło się znacznych majątków⁴³.

W Polsce po II wojnie światowej sytuacja nie uległa poprawie. Korupcja, szczególnie w kręgach przeciętnych obywateli była wszechobecna⁴⁴. Nowa władza ludowa, postanowiła, że ustawodawstwo przedwojenne powinno pozostać utrzymane w mocy, zatem i uregulowania zachowań korupcyjnych pozostały bez istotnych zmian⁴⁵. Uwarunkowania polityczne, społeczne i instytucjonalne ostatecznie jednak przyczyniły się do istotnych zmian w istniejących przepisach, zwłaszcza takich, które odnosiły się do sfer szczególnie ważnych z punktu widzenia nowego ustroju⁴⁶. Uchwalony został m.in. Dekret o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa (została zachowana poprzednia nazwa), który został przyjęty w dniu 13 czerwca 1946 r. Regulacja ta nazywana została „małym kodeksem karnym”. Zawarto w nim przede wszystkim przepisy dotyczące ochrony bezpieczeństwa państwa, ochrony porządku publicznego i gospodarki narodowej. Dekret z 1946 r. odnosił się do przestępstw szczególnie niebezpiecznych dla państwa i umieszczenie w nim przestępstw dotyczących zachowań korupcyjnych wskazuje na to, że ustawodawca przywiązywał dużą wagę do tego rodzaju działalności przestępczej⁴⁷. Ponadto dekret ten miał spełnić szczególną rolę w systemie prawnym, zwłaszcza dekodyfikować prawo karne, którego źródłem była poprzednia formacja ustrojowa. Literatura analizująca tę regulację oraz podręczniki pochodzące z omawianego okresu podkreślają także brak obiektywizmu formułowanych w niej sądów dotyczących wprowadzanych przez nowe władze zmian w prawie karnym oraz ustroju sądownictwa⁴⁸. Sam dekret wynikał niewątpliwie w dużej mierze z sytuacji politycznej okresu stalinizmu w Polsce.

W 1969 r. system prawa karnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej został określony w nowym Kodeksie karnym⁴⁹. Wszystkie przepisy odnoszące się do

43 G. Makowski, *Korupcja jako problem społeczny*, Warszawa 2008, s. 174.

44 M. Jarosz, op. cit., s. 150-155.

45 A. Kamiński, *Korupcja w warunkach postkomunistycznych przemian ustrojowych: podejście instytucjonalne*, [w:] *Współczesne społeczeństwo polskie. Dynamika zmian*, red. J. Wasilewski, Warszawa 2006, s. 366-368.

46 M. Jarosz, op. cit., s. 205.

47 I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 756 i nast.

48 A. Machnikowska, *Wymiar sprawiedliwości w Polsce w latach 1944-1950*, Gdańsk 2010, s. 174-175; A. Lityński, *O prawie i sądach początków Polski Ludowej*, Białystok 1999, s. 101 i nast.; idem, *Z dziejów sądów i prawa*, Katowice 1992, s. 65 i nast.

49 T. Chrustowski, *Prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne aspekty łapówkarstwa*, Warszawa 1985, s. 9 i nast.

czynów korupcyjnych zawarte zostały w Rozdziale XXXII – Przesłępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i samorządowych⁵⁰. Przepisy te, jak wynika z tytułu rozdziału, miały służyć ochronie działalności instytucji państwowych i samorządowych. Nie wydaje się jednak, aby zachowania korupcyjne obywateli uległy istotnym zmianom, gdyż świadomość znikomego ujawniania tego typu przestępstw (zmowa milczenia) przyczyniła się do iluzorycznego traktowania przez społeczeństwo tego rodzaju zachowań jako przestępstwa.

Współczesne zachowania korupcyjne

Obserwacja życia pozwala stwierdzić, że czasy współczesne charakteryzuje nasilenie poziomu i form korupcji w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego. Cechą charakterystyczną współczesnej korupcji jest też to, że w wielu środowiskach staje się ona aprobowaną normą ludzkich zachowań. Wynika to nie tylko z przekonań, ale w szczególności pojawia się i ugruntowuje w środowisku, w jakim dana jednostka codziennie egzystuje. Szczególnie młody człowiek buduje swoje przekonania i swój model zachowania opierając się na wzorcach środowiskowych. Nie ma konkretnego wzorca wychowania. Rodzice, nierzadko zapracowani, nierzadko nieposiadający ponadprzeciętnych dóbr materialnych wskazują swoim dzieciom nieprawidłowe wzorce zachowania. Wyznaczają szybką, krótką drogę kariery zawodowej opartą na pewnych elementach odbiegających od etyki i moralności. Nie starają się wskazywać młodym ludziom drogi przez ciężką pracę, tylko przez szybkie i łatwe dorobienie się na zasadzie układów społecznych (znajomości). Nierzadko akceptują układ korupcji, przekupstwa.

W dniu 23 stycznia 2020 r. ogłoszono wyniki kolejnej edycji Indeksu Percepcji Korupcji⁵¹. Badanie prowadzone jest przez międzynarodową organizację *Transparency International*, działającą na rzecz przejrzystości i uczciwości w życiu publicznym i gospodarczym⁵². Indeks ma charakter wieloźródłowy, powstaje na podstawie ankiet uzupełnianych przez przedstawicieli środowisk biznesowych, a także oceny sporządzane przez ekspertów z danego kraju. W opublikowanym raporcie, podobnie jak w roku ubiegłym, ewaluacji poddano 180 krajów, które mogły otrzymać od 0 (kraj wysoce skorumpowany) do 100 punktów (znikoma skala korupcji). Jest to jedno z narzędzi służących do szacunkowego pomiaru korupcji przez badanie postrzegania skali tego zjawiska. W zestawieniu za 2019 rok, Polska zajęła 41. miejsce, otrzymując 58 punktów. Średni wynik dla grupy Europa Zachodnia i Unia Europejska, do której należy

⁵⁰ I. Andrejew, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1970, s. 65.

⁵¹ Corruption Perceptions Index – CPI.

⁵² CPI 2019 Global Highlights, Internet: <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2019-global-highlights>, (01.08.2020).

Polska wynosi 66 punktów. Polska należy więc do grupy krajów stosunkowo skutecznie walczących z korupcją, bowiem wśród pierwszych 20 miejsc w badanym Indeksie, aż 14 zajmują państwa tego regionu. Należy zatem zauważyć, iż w kręgach podmiotów związanych z korupcją problematyka zachowań ludzkim w tym zakresie jest znana.

Jednak tylko z pozoru problem korupcji wydaje się prosty i jednoznaczny. Współczesność kształtują nowe, nieznane dotąd mechanizmy korupcyjne na podstawie skomplikowanych zdarzenia gospodarczych. W praktyce nastręcza to nie tylko społeczeństwu, ale w szczególności organom ścigania sporo trudności, gdyż zjawisko to obejmuje wiele działań i zachowań, których granice etyczności są niełatwe do określenia. Problem wydaje się znaczący poprzez medialne doniesienia. Urasta do wielkiej rangi, gdyż korupcja staje się coraz bardziej powszechna i nie dotyczy już tylko polityki czy biznesu. Trudno zatem szukać rozwiązań w sytuacji, gdy ilość informacji o różnorodnych formach korupcji nie zmniejsza się, a raczej dynamicznie wzrasta.

Definicja przekupstwa z art. 229 k.k. wobec zachowań korupcyjnych

Pojęcie korupcji wzbudza wiele kontrowersji, ponieważ podmiotem zachowania korupcyjnego może być praktycznie każdy człowiek⁵³. Przez wiele lat i mimo zmian systemów prawnych w tym zakresie sytuacja nie uległa istotnej zmianie⁵⁴. To zachowanie jednostki, które ostatecznie wykracza poza pewien ukształtowany społecznie wzorzec może być uznane za zachowanie korupcyjne. Należy zgodzić się zatem z twierdzeniem, iż definicja korupcji jest wyjątkowo trudna w kreacji⁵⁵. Niewątpliwie jednak założenia ustawodawcze, które ostatecznie w tym zakresie zostały uregulowane w k.k. w odniesieniu do przestępstwa korupcji uznawane są za prawidłowe⁵⁶. W świetle obowiązującego k.k. przestępstwo przekupstwa jest przestępstwem umyślnym we wszystkich odmianach. Wagę tego przestępstwa podkreśla fakt, iż jest ono ścigane z urzędu⁵⁷. Ustawodawca przestępne zachowanie korupcyjne ukształtował przez wskazanie w § 1 art. 229 k.k. „kto udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję publiczną w związku z pełnieniem tej funkcji”. Przestępstwo przekupstwa we wszystkich odmianach jest

53 A. Kubiak, *Działania antykorupcyjne – wybrane przykłady*, „Acta Universitatis Lodziensis Folia Oeconomica” 2013, nr 288, s. 45-46.

54 *Rzetelność życia społecznego. Metody zapobiegania korupcji*, red. J. Pope, Warszawa 1999, s. 275.

55 K. Dzietczyk, *Zjawisko korupcji jako element życia społecznego*, „Seminare. Poszukiwania Naukowe” 2016, nr 3, s. 111-121.

56 *Kodeks karny. Część szczególna*, red. A. Zoll, t. 2, Warszawa 1999, s. 763.

57 E. Pływaczewski, E. Guzik-Makaruk, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, s. 1380.

czynem ogólnosprawczym⁵⁸. Może popełnić je każda osoba zdolna do poniesienia odpowiedzialności karnej. Udzielenie korzyści majątkowej lub osobistej oznacza stworzenie takiej sytuacji, w której ich adresat ma realną możliwość zajęcia stanowiska w kwestii ich przyjęcia⁵⁹. Podobnie należy interpretować złożenie obietnicy udzielenia korzyści. Ustawodawca uregulował również kwestie pomocnictwa⁶⁰. Ostatecznie o udzieleniu korzyści lub obietnicy nie decyduje zachowanie adresata, lecz zachowanie sprawcy⁶¹. Trafnie podkreśla się w doktrynie i orzecznictwie, że forma złożenia obietnicy korzyści z punktu widzenia art. 229 § 1 k.k. jest obojętna⁶². Dla realizacji znamion strony podmiotowej czynu opisanego w tym przepisie konieczne jest to, aby sprawca miał świadomość tego, że udzielana korzyść może zaspokajać jakieś potrzeby osoby pełniącej funkcję publiczną⁶³. Sprawca musi również wiedzieć, że adresatem udzielanej korzyści lub obietnicy jest osoba należąca do kręgu osób pełniących funkcję publiczną⁶⁴. W świadomości sprawcy nie musi jednak znaleźć się odzwierciedlenie dokładnego zakresu kompetencji takiego podmiotu. Do wypełnienia znamion strony podmiotowej dochodzi wówczas, gdy sprawca w chwili udzielania korzyści lub składania obietnicy uświadamia sobie, że adresatem korzyści lub obietnicy jest osoba pełniąca funkcję publiczną, a realizowane zachowanie ma związek z pełnioną przez nią funkcję publiczną. O dokonaniu decyduje bowiem nie to, jak zachowa się osoba, której korzyści udzielono lub której złożono obietnicę, lecz to, na czym polega zachowanie udzielającego korzyści lub obietnicy. Uregulowanie zawarte w art. 229 § 1 k.k. nie wymaga, aby korzyść lub obietnica zostały przyjęte⁶⁵. Typ podstawowy zagrożony jest karą od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności, typ uprzywilejowany posiada sankcję alternatywną (grzywna, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności do lat 2), wreszcie typy kwalifikowane zagrożone są karą od 1 roku do 10 lat pozbawienia wolności (art. 229 § 3 k.k.) oraz karą od 2 do 12 lat pozbawienia wolności (art. 229 § 4 k.k.). W zakresie pozyskiwania przestępczej wiedzy o tego rodzaju zachowaniach korupcyjnych ustawodawca zadbał poprzez § 6 art. 229 k.k. Przepis pozwala zastosować tę klauzulę niekaralności przyjmując jednak, iż nie prowadzi

⁵⁸ A. Barczak-Oplustil, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, red. A. Zoll, Warszawa 2008, s. 986.

⁵⁹ Wyrok SN z dnia 14 marca 2007 r., sygn. akt. III KK 248/06, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 10, poz. 4.

⁶⁰ P. Wiatrowski, *Łapownictwo czynne i warunki niekaralności sprawcy w kodeksie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 7-8, s. 58.

⁶¹ Wyrok SN z dnia 7 listopada 1994 r., sygn. akt. WR 186/94, OSNKW 1995, nr 3-4, poz. 20.

⁶² Wyrok SN z dnia 5 listopada 1997 r., sygn. akt. V KKN 105/97, OSNK 1998, nr 1-2, poz. 7.

⁶³ J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2013, s. 124.

⁶⁴ Wyrok SN z dnia 16 grudnia 2011 r., sygn. akt V KK 140/11, „Prokuratura i Prawo Orzecznictwo” 2012, nr 3, poz. 6.

⁶⁵ Wyrok SA w Łodzi z dnia 15 stycznia 2001 r., sygn. akt II AKa 145/01, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 5, poz. 23.

ona bezpośrednio do uchylenia kryminalnej bezprawności ani przestępności zachowania sprawcy⁶⁶. Zatem zawiadomienie organu o zachowaniach korupcyjnych w ujęciu procesowym sprowadza się do odmowy wszczęcia postępowania albo jego umorzenia (art. 17 § 1 pkt 4 k.p.k.). Orzeczenia w tych sprawach nie podlegają odnotowaniu w Krajowym Rejestrze Karnym, mimo że sprawca popełnił przestępstwo⁶⁷.

Podsumowanie

Dokonane analizy i refleksje pozwalają stwierdzić, że z zachowaniem korupcyjnym związany jest człowiek, który ostatecznie stał się sprawcą – podmiotem oraz adresatem – przedmiotem wszelkich działań moralnych. Zatem wyzwaniem naszych czasów w kierunku eliminacji korupcji we wszystkich jej formach staje się poprawa samego człowieka. Ogromną rolę w tym działaniu ma świadomość. Jak wskazują jednak zdarzenia publikowane w mediach społecznościowych oraz środkach masowego przekazu, społeczeństwo nadal dopuszcza występowanie zachowań korupcyjnych w codziennym życiu, szczególnie w sprawach, które dotyczą zdrowia i życia oraz pozycji zawodowej.

Najważniejszym elementem eliminacji zachowań korupcyjnych z naszej codzienności jest ciągła praca nad świadomością społeczną oraz wychowanie młodych pokoleń w zachowaniach nieprowadzących do patologii. W literaturze zauważamy tezy, które możemy uznać za prawdziwe, że w Polsce korupcja urosła do tak dużych rozmiarów, że w społeczeństwie narodziła się postawa sprzeciwu wobec takich patologicznych realiów codziennego życia. Społeczny brak przyzwolenia rozbija solidarność przestępczą, ponieważ zarówno strona bierna, jak i czynna są ze sobą symbiotycznie powiązane i bez siebie nie mogą funkcjonować. Eliminowanie „dających” w korupcyjnych związkach prowadzi do możliwości zapanowania nad rosnącą skalą problemu.

Wydaje się, iż sukcesem w walce z korupcją jest powiązanie aspektu prawnego z psychologicznym. Doskonałość w regulacji prawnej winna być uzupełniana stałą analizą psychologiczną zachowań korupcyjnych. Badania w tym zakresie są jak najbardziej wskazane. Wnikliwość wyniku społecznej oceny ludzkiego zachowania pozwoli na dostosowanie wzorców zachowania, kończących się nie tylko na rozmowie o „moralności i etyce”. Zwycięstwem w walce z korupcją wydaje się być prawidłowe odtwarzanie przyczyn i mechanizmów korumpowania. Praktyka służy najlepiej kreacji doskonale dopasowanych programów szkoleniowych i innych działań edukacyjno-informacyjnych.

⁶⁶ Wyrok SN z dnia 14 marca 2007 r., sygn. akt. III KK 248/06, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 10, poz. 4.

⁶⁷ E. Pływaczewski, E. Guzik-Makaruk, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, s. 1381.

Bibliografia

Literatura

- Alföldy G., *Historia społeczna Starożytnego Rzymu*, Poznań 2003.
- Andrejew I., *Polskie prawo karne*, Warszawa 1970.
- Andrejew I., Świda W., Wolter W., *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973.
- Bastianel S., Di Pinto L., *Biblijne podstawy etyki*, Kraków 1994.
- Biblia Tysiąclecia – Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2019.
- Bielicki M., *Zapomniany świat Sumerów*, Warszawa 1966.
- Borowski H., *Zjawisko wyjątkowo zaraźliwe*, „Res Humana” 2006, nr 3-4.
- Bronfenbrener U., *Dwa światy wychowania. USA i ZSRR*, Warszawa 1988.
- Korupcja na przestrzeni wieków*, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Warszawa 2012.
- Chwalba A., *Imperium korupcji w Rosji i w Królestwie Polskim w latach 1861–1917*, Kraków 2006.
- Chrustowski T., *Prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne aspekty łapówkarstwa*, Warszawa 1985.
- Dante A., *Boska Komedia. Piekło*, Pieśń XI, 55-58, tłum. E. Porębowicz, Warszawa 1959.
- Davies N., *Orzeł Biały. Czerwona Gwiazda. Wojna polsko-bolszewicka 1919–1920*, tłum. A. Pawelec, Kraków 1997.
- Dylus A., Rudowski A., Zaborski M., *Korupcja: oblicza, uwarunkowania, przeciwdziałanie*, Wrocław 2006.
- Dylus A., *Gospodarka. Moralność. Chrześcijaństwo*, Warszawa 1994.
- Dzieje Apostolskie*, por. Dz. 24, 22-26.
- Dzietczyk K., *Zjawisko korupcji jako element życia społecznego*, „Seminare. Poszukiwania Naukowe” 2016, Nr 3.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016.
- Ilustrowany przewodnik po Biblii*, Warszawa 2003.
- Jacynowska M., Pawlak M., *Starożytny Rzym*, Warszawa 2008.
- Jarosz M., *Władza. Przywileje. Korupcja*, Warszawa 2004.
- Kamiński A., *Korupcja w warunkach postkomunistycznych przemian ustrojowych: podejście instytucjonalne*, [w:] *Współczesne społeczeństwo polskie. Dynamika zmian*, red. J. Wasilewski, Warszawa 2006.
- Kodeks karny, Część szczególna*, t. 2, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.
- Kodeks karny. Część szczególna*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. 2, Warszawa 2013.
- Korupcja: problem społeczno-moralny*, red. A. Marcol, Opole 1992.
- Kubiak A., *Działania antykorupcyjne – wybrane przykłady*, „Acta Universitatis Lodzensis Folia Oeconomica” 2013, nr 288.
- Kurzępa B., *Kilka uwag o korupcji*, „Prokurator” 2000, nr 4.
- Lityński A., *O prawie i sądach początków Polski Ludowej*, Białystok 1999.
- Lityński A., *Z dziejów sądów i prawa*, Katowice 1992.

- Lohn W., *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie pol. Jakuba Wujka*, Kraków 1989.
- Łoposzko T., *Historia społeczna starożytnego Rzymu*, Warszawa 1987.
- Machnikowska A., *Wymiar sprawiedliwości w Polsce w latach 1944–1950*, Gdańsk 2010.
- Makowski G., *Korupcja jako problem społeczny*, Warszawa 2008.
- Mierzwiński R., *Korupcja jako problem społeczno-moralny w polskiej literaturze przedmiotu okresu posoborowego*, Warszawa 2002.
- Miszalska A., *Homo sovieticus w świecie kapitalizmu*, „Kultura i Społeczeństwo” 1998, nr 4.
- Palka P., *Sprzedajne nadużycie funkcji publicznej. Studium z prawa karnego*, Olsztyn 2011.
- Pilarczyk K., *Ewangelia i Dzieje Apostolskie św. Łukasza – bibliografia publikacji w Polsce za lata 1945–1985*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 1986, nr 39(6).
- Pope J. (red.), *Rzetelność życia społecznego. Metody zapobiegania korupcji*, Warszawa 1999.
- Rzymskie prawo publiczne*, red. A. Jurewicz in., Olsztyn 2011.
- Słownik teologii biblijnej*, red. X. Leon-Dufour, tłum. i opr. K. Romaniuk, Poznań 1990.
- Szczańska K., *Z dziejów korupcji*, „Prawo i Życie” 1999, Nr 8.
- Thompson F., *A Short History of Parliament 1295–1642*, St. Paul 1953.
- Tkacz A., *Integracja RP z Unią Europejską. Zadania Straży Granicznej*, Centrum Szkolenia Straży Granicznej, Kętrzyn 2000.
- Wąsek A., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, Warszawa 2010.
- Wasilewski J. (red.), *Współczesne społeczeństwo polskie. Dynamika zmian*, Warszawa 2006.
- Wiatrowski P., *Łapownictwo czynne i warunki niekaralności sprawcy w kodeksie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 7-8.
- Witaszek G., *Życie społeczne w Biblii*, Lublin 1998.
- Władza i polityka. Wybór tekstów ze współczesnej politologii zachodniej*, red. Ankwicz, Warszawa 1988.
- Zabielski J., *Fenomen współczesnej korupcji i jej etyczna ocena*, Białystok 2004.
- Zabielski J., *Ludzie sumienia – problem i wezwanie naszych czasów*, „Collectanea Theologica” 1997, t. 67, nr 3.
- Kodeks karny. Część szczególna*, red. A. Zoll, t. 2, Warszawa 2008.
- Kodeks karny. Część szczególna*, red. A. Zoll, t. 2, Warszawa 1999.

Orzecznictwo

- Wyrok SN z dnia 5 listopada 1997 r., sygn. akt. V KKN 105/97, OSNK 1998, nr 1-2, poz. 7.
- Wyrok SN z dnia 14 marca 2007 r., sygn. akt. III KK 248/06, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 10, poz. 4.
- Wyrok SA w Łodzi z dnia 15 stycznia 2001 r., sygn. akt II AKa 145/01, „Prokuratura i Prawo” 2004, n 5, poz. 23.

Wyrok SN z dnia 14 marca 2007 r., sygn. akt. III KK 248/06, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 10, poz. 4.

Wyrok SN z dnia 7 listopada 1994 r., sygn. akt. WR 186/94, OSNKW 1995, nr 3-4, poz. 20.

Wyrok SN z dnia 16 grudnia 2011 r., sygn. akt V KK 140/11, „Prokuratura i Prawo Orzecznictwo” 2012, nr 3, poz. 6.

STRESZCZENIE

Korupcja w ujęciu historycznym i współczesnym. Pojęcie zachowania korupcyjnego na tle art. 229 k.k.

Zachowanie człowieka to wieloaspektowe zjawisko. Ma na nie wpływ wiele czynników wewnętrznych i zewnętrznych, fizycznych i psychicznych, świadomych i nieświadomych. Czynniki te kształtują również jeden ze specyficznych rodzajów zachowań człowieka, jakim są zachowania korupcyjne. Mimo, iż w XXI w. każdy pełnoletni obywatel posiada pewną ugruntowaną świadomość prawną, na przekór lęku wynikającego z odpowiedzialności, nie zawsze negatywnie interpretuje zjawisko korupcji w otaczającym go środowisku. Analizując zachowanie człowieka zauważamy, iż korupcji sprzyja wiele czynników. Niewątpliwie dynamikę zachowań korupcyjnych wspiera wynikające z natury człowieka nastawienie na osiąganie korzyści osobistych i zaspakajanie własnych potrzeb. Są to czynniki moralne. Ponadto możemy wyróżnić czynniki kulturowe, przyjęte zwyczajowo w tradycyjnych społeczeństwach, w których wykształciła się trudna do wykorzenia kultura korupcji. Nieprzejrzyste i zawiłe uregulowania prawne, duża zmienność prawa w stosunkowo krótkim czasie oraz nadmierna biurokracja kształtuje sprzyjające zachowaniom korupcyjnym czynniki polityczne. Kolejną grupę stanowią czynniki ekonomiczne, wynikające z nieprawidłowego funkcjonowania rynku oraz upolitycznionej i mało konkurencyjnej gospodarki. Jest wysoce prawdopodobne, iż na dynamikę zachowań korupcyjnych ma wpływ brak jednoznacznej definicji korupcji w literaturze. Wiele badań opinii publicznej wskazuje mimo wszystko, iż w ocenie społecznej „drobna” korupcja nie zawsze oceniana jest negatywnie. Specyfika zjawiska korupcji (zjawisko niejawne i potępiane społecznie) stanowi przyczynę wieloaspektowych trudności metodologicznych w jakichkolwiek badaniach w tym zakresie. Precyzyjne oszacowanie skali zjawiska nie jest możliwe z uwagi na niemożność przeprowadzenia trafnych i rzetelnych badań ilościowych. Ostatecznie o korupcyjnych zachowaniach możemy wnioskować jedynie w odniesieniu do licznych udowodnionych przypadków korupcji. Warto zatem dokonać analizy źródła jego powstawania, czyli wskazania takiego zachowania człowieka, które kształtuje to zjawisko.

SUMMARY

Corruption in historical and contemporary terms. The concept of corrupt behavior against the background of Article 229 of the Polish Penal Code

The behavior of human is multi-faceted phenomenon. It is influenced by many factors internal and external, physical and mental, conscious and unconscious. These factors also participate in creation of one specific type of behavior, that are corruptible habits. Apart from the fact that in XXI century almost every single mature citizen has established some sort of legal awareness, on contrary to the fear of responsibility, it does not always negatively assess the corruption of environment. The examination of human behavior points to the conclusion that corruption is benefitted by many factors. Undoubtedly the dynamics of corruptible behaviors are supported by the exact nature of human being, inclined toward gaining gratitude, personal benefits and fulfilling own needs. These are moral factors. Apart from that we can distinguish cultural factors, that are set upon traditions of certain society with developed, hard to eradicate, "culture of corruption". Unclear and complicated legal regulations, great variability of law in short period of time and excessive bureaucracy are creating "corruption friendly" political factors. Another group are economic factors, created as a result of incorrectly operating market and non-competition, politicised economy. It is very plausible that dynamics of corruptible behavior are positively affected by lack of particular definition of corruption in literature. Many studies of public opinion point out that in the eyes of society "minor" corruption is not always negatively evaluated. Specificity of corruption phenomenon (as covert and socially condemned action) is the reason for multi-aspect methodological difficulties in any sort of studies in that area. It is improbable to evaluate the scale of this phenomenon due to impossibility to conduct accurate and honest quantitative research. In the end all that can be relied upon is the number of verified corruption cases. As to which it is considered beneficial to study the source of its creation, reaching out to these social mechanisms and human behaviors, which are fostering corruption.